

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/82498,Jablonski-Aleksander.html>
2021-12-09, 09:13

Jabłoński Aleksander

JABŁOŃSKI Aleksander (26 II 1898, Woskriesenowka k. Charkowa – 9 IX 1980, Skierniewice), fizyk. Syn Władysława, agronoma, zarządcy dóbr ziemskich księcia Jusupowa, oraz Marii Bilińskiej, ziemianki.

Ukończył w 1916 gimnazjum rządowe w Charkowie oraz średnią szkołę muzyczną. W tymże roku zaczął studiować fizykę na uniwersytecie w Charkowie, który był czynny mimo trwającej wojny. Po kilku miesiącach musiał jednak przerwać studia, wstąpił do Wojskowej Szkoły Inżynieryjnej, skąd został przeniesiony do armii rosyjskiej. Jednak już pod koniec 1917 rozpoczął służbę jako chorąży w I Korpusie Polskim gen. J. Dowbora-Muśnickiego. Brał udział w walkach pod Bobrujskiem. Po rozformowaniu Korpusu wrócił na krótko na studia na uniwersytecie w Charkowie, a po odzyskaniu niepodległości przez Polskę przyjechał w XII 1918 z grupą kolegów do Warszawy i wstąpił do WP. Podczas stacjonowania jego jednostki, 14. batalionu saperów, w Warszawie zaczął studiować fizykę na UW, lecz wobec tego, że trwała wojna, rzadko mógł uczestniczyć w zajęciach. Brał potem udział w walkach z bolszewikami i został odznaczony Krzyżem Walecznych.

Po zakończeniu działań wojennych J. otrzymał bezterminowy urlop z wojska i w XI 1920 po raz kolejny wrócił na uniwersytet, by studiować fizykę. Równocześnie został przyjęty na studia w klasie skrzypiec w Akad. Muzycznej. W 1921–26 grał w grupie pierwszych skrzypiec w orkiestrze Opery Warszawskiej. Zgodnie z wybraną przez kierownika Katedry Fizyki Doświadczalnej UW prof. S. Pieńkowskiego specjalizacją ośrodka przy ul. Hożej 69 (nowej siedziby wydziału fizyki UW), J. zajmował się badaniem fluorescencji, fosforescencji i absorpcji promieniowania przez atomy i cząsteczki. W 1925 został zatrudniony jako asystent w Zakładzie Fizyki Doświadczalnej.

W 1930 J. uzyskał stopień doktora na podstawie rozprawy *O wpływie zmiany długości fali wzbudzającej na widma fluorescencji*. W 1930–31 jako stypendysta Fundacji Rockefellera pracował w laboratorium P. Pringsheima w Berlinie i w pracowni O. Sterna w Hamburgu, gdzie zapoznał się z techniką wiązek atomowych i molekularnych. W 1931 sformułował pierwszą wersję kwantowo-mechanicznego ujęcia zagadnienia poszerzenia linii widmowych. W VI 1933 zaproponował prosty schemat poziomów energetycznych cząsteczki barwnika („Nature” 1933, t. 131, s. 839). Ten diagram Jabłońskiego wszedł do literatury światowej, a jego wymieniona wyżej praca należała do najczęściej cytowanych napisanych przez polskich fizyków.

W 1934 J. habilitował się i został docentem na UW. Rok później opublikował dwie ważne prace na temat mechanizmu luminescencji i teorii polaryzacji luminescencji barwników. W 1938 przeniósł się na Uniw. Stefana Batorego w Wilnie. Zajmował się tam poszerzeniem linii widmowych. W Wilnie zastał go wybuch II wojny światowej. Został zmobilizowany, brał udział m.in. w walkach pod Wizną, gdzie został lekko ranny. Po ataku wojsk sowieckich na Polskę J. przeszedł ze swą kompanią granicę polsko-litewską i został internowany. Po zwolnieniu z obozu wrócił do Wilna, lecz kiedy Litwa stała się republiką sowiecką, aresztowano go i w VII 1940 przewieziono do obozu w Kozielsku, a potem w Griazowcu.

Na początku IX 1941 J. zgłosił się do organizowanej w Rosji armii polskiej gen. W. Andersa. Poprzez Uzbekistan, Iran i Irak dostał się do Szkocji. Ze względu na zły stan zdrowia został zwolniony z wojska. Wykładał fizykę na Polskim Wydziale Lekarskim w Edynburgu. Tam też napisał fundamentalną pracę o kwantowej teorii poszerzenia linii widmowych („Physical Review” 1945, t. 68, s. 78–93).

Za namową S. Pieńkowskiego J. wrócił do Polski w XI 1945, nie przyjął propozycji objęcia II Katedry Fizyki Doświadczalnej UW, lecz pojechał do Torunia. Od I 1946 był profesorem na UMK, gdzie zebrało się wielu pracowników Uniw. Stefana Batorego w Wilnie. Dzięki wysiłkowi J. w UMK powstał i rozwinął się silny ośrodek fizyki.

J. należał do najwybitniejszych fizyków polskich. Wychował wielu uczniów, którzy rozwijali badania fizyczne w Toruniu i paru innych ośrodkach w Polsce. Stworzył dwie świetne szkoły fizyków: szkołę fotoluminescencji oraz szkołę optyki atomowej. W 1957–61 był prezesem Polskiego Tow. Fizycznego, które przyznało mu najwyższe swe wyróżnienie: Medal im. Mariana Smoluchowskiego. Należał też do członków PAU i PAN.

Śródka.

S. Dembiński: *Droga życiowa Aleksandra Jabłońskiego*, „Postępy Fizyki” 1998, t. 49, z. 4; T. Skaliński i J. Szudy: *Aleksander Jabłoński (1898–1980)*, „Postępy Fizyki” 1982, t. 33, s. 1–2; J. Szudy i A. Bielski: *Aleksander Jabłoński (1898–1980), fizyk, muzyk, żołnierz*, Toruń 2010; *Urywki rozmowy z Aleksandrem Jabłońskim o jego dziele naukowym*, „Postępy Fizyki” 1982, t. 33, z. 1–2.

Andrzej Kajetan Wróblewski

[Poprzedni](#)
[Następny](#)